

X.

Te Deum. Za mešani zbor zložil in prečestitemu gospodu gospodu Jožefu Dolencu, doktorju theologiae udano poklonil Ign. Hladnik. Op. 3. Lastnina skladateljeva. — Tisk J. Blaznikovih naslednikov. Prodaja katoliška bukvarna v Ljubljani, 1885. Cena 40 kr.

Slovenski organisti imajo malo primernih skladb te hvalnice. G. Foerster je sicer v I. letniku „Cerkv. Glasbenika“ podal lep in praktičen „Te Deum“, a potem „Glasbenik“ ni več prinesel te skladbe. Zatorej radostno pozdravljamo g. Hladnikovo skladbo tembolj, ker so melodije v nji popolnoma cerkvene, glasbena faktura dobra, stay jasen in pravilen. Monotonije zaradi dolgega teksta se je izognil skladatelj s tem, da je več stavkov koralno harmonizoval ter uvedel „falso bordone“. Terjatva višine in nižine do posameznih glasov ni velika, izpeljava ne bo težavna in skladba je dosti hvaležna. Lepo skladbo radi in prav toplo priporočamo.

Danilo Fajgelj.

Književna poročila.

VIII.

Prvo berilo in slovnica za slovenske ljudske šole.

Sestavila A. Razinger in A. Žumer, ljudska učitelja. — Cena vezani knjigi 24 kr. — Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. — V Ljubljani 1885, 8, 96 str.

V resnici nas je razveselila vest, da je visoko c. kr. naučno ministerstvo potrdilo to učno knjižico za uporabo v ljudskih šolah. Poučevati smo morali, kakor nam učni črtež velevala, a pripravnega berila za drugi šolski oddelek nismo imeli. Marsikdo je tožil: „Abecednik“ podaja premalo, a „Drugo berilo“ je pretežko za drugo šolsko leto. Vsak je čutil ta nedostatek v vrsti šolskih beril, pa tudi spoznal potrebo, da se skoraj odstrani. Želja se nam je zdaj izpolnila. Dobili smo berilo v vsakem oziru izvrstno sestavljeno. Vsa učna tvarina se vrstí paralelno z óno v „Abecedniku“, ter je razdeljena v 18 oddelkov. Pisatelja sta se vedno držala jedino prave učne poti: od znanega k neznanemu, razširjajoč nazorni pouk v koncentričnih krogih po načelu:

„Eins muss in das And're greifen,
Eins durch's And're blühen und reifen“.

Učenec si po tem navodu ogleda najprej šolo I. *), opazuje potem svojega součenca (Človek II.) — saj mu je ta poleg oprave, ki se na-

*) Rimske številke pomenjajo oddelke.

haja v učilnici najbližji — in glavne stvari človeku v življenje potrebne (Jed in pijača III. Obléka IV.), kar ga privede v stanovanje V. Nemogoče je otroku misliti na dom, da ne bi hkrati mislil na svoje ljube starše in sestrice (Družina VI.) Teh se spominja veliko prej in bolj živo, nego domačega imetja. — Izmed vseh poslopij v vasi pa otroku dopada najbolj cerkev VII. Dasi tudi ni v vsaki vasi cerkve, vendar se čuti učenec z bližnjo farno cerkvijo nekako združenega, kakor bi v farni vasi stanoval. To vez narejajo in vzdržujejo ravno prazniki. —

Na poti v šolo ali v cerkev si ogleduje vas VIII; semenj ga spomni trga in mesta IX. — Ko se vrača domov mu pes prvi priskače naproti. Doma ima deček tudi opravka pri domačih živalih X. — Zljubi se mu večkrat stopiti na vrt XI., da pogleda, gnezdiijo li ptički letos tudi ondu, kjer so lani. Tu mu raste lepo sadno drevje, v posebnem oddelku pa cvetice in zelenjad. Sreča ga tu mnogokrat kaka bučelica ter mu zašepče kaj na uho, a krilati metuljček mu kaže svojo izbirčnost. Oče mu tudi velevalo iti na polje XII. Koliko življenja in delovanja mu tukaj kaže priroda! — Ko pa pridejo veseli dnevi košnje, ne more strpeti, da ne bi takoj, ko odloži šolsko torbico, stekel na travnik. — Prišla je jesen. Treba je stopiti v gozd XIII. Tudi učenec gre tja z očetom ali hlapcem. Mnogokrat se pripeti, da prikoraka mimo njih lovec, divjačine iskaje. V šoli pa sliši, da se v nekaterih gozdih potikajo tudi zveri, katere so potem večkrat predmet živahnega razgovora med sinom in očetom, zlasti kadar sta v gozdu. — V kakem gozdnem jarku je našel deček čisti studenec. Modri oče ga svaré, naj vroč ne pije, razlože mu pa tudi, kje se jemlje ta lepa vodica XIV., da je nikdar ne zmanjka, in kako narasta v potok in reko. Spominjajo ga domačih rek, ter mu povedó, kam drevé valove svoje. — Poučé ga tudi, kaj je slana, sneg in led. Prilčno govorita še o živalih, ki živé v vodi. Voda se torej nahaja v zračnem prostoru in na zemlji. — Deček je bil že mnogokrat na polji, na travniku, ali v gozdu; videl je, da zemeljska tla niso povsod jednaka. Še rajši pa se je oziral v visoko jasno nebo, zato je vselej tožen, kadar mu ta najlepši pogled zabranijo oblaki. — Da si bodo učenci bolje predstavljali zemljo in zrak XV., pelje jih učitelj na bližnji hrib, da jim ondu govori o lepoti stvarjenja. Nehoté se mu vsili vprašanje: Kdo je vse to tako lepo naredil? — Tako jih privede od prirode k Bogu XVI., od „znanega k neznanemu“, kakor uči glavno didaktično pravilo. — Misli na Boga spominjajo mladino vsega, kar so že lepega slišali o njem. Vsi želimo jedenkrat k njemu priti. Ako pa hočemo, da se bo v resnici to zgodilo, moramo čas XVII., ki nam ga Vsemogočni dá preživeti, dobro porabiti, t. j. pridni in pošteni biti. A, kako hitro beži čas! Ne zamu-

jajmo ga, da več storimo v blaginjo domovine XVIII. ter si hkrati nabiramo zakladov za nebeško domovino.

To je nekakšen posnetek vsebine: jednota posameznosti, ki je bila — po mojem mnenji — pisateljema kažipot že pri sestavi „Abecednika“. Vseskozi je „učenje v življenji in življenje v učenji“. Pri vsakem oddelku nahajamo pripravna vprašanja, ki zahtevajo ponavljanja tvarine prvega šolskega leta; pa tudi sestava posameznih berilnih vaj napeljuje k temu. Vse vaje so kratke, jedrnate; niti jedne besedice ne najdeš odveč. Vsakemu oddelku dodane povesti, basni in pesemce so s posebno skrbjo izbrane; nekaj vaj je spisanih v dvogovoru, uganka pa je nekakšen „solo“ v vsi kompoziciji. Taka osnova zabranjuje suhoparno obravnavo iste tvarine, ter daje vsemu pouku prikupljiv značaj, kar je jako velike važnosti. Primerni izreki, kateri se izvajajo iz povestij in basnij (in nekatere pesemce) pa uče morale, ter narejajo knjigo tudi vzgojevalno. Tako se blaži srce, v tem ko se bistri um in, to združeno, vzbuja v učencih veselje o lepoti pouka, katero prevzame čisto srce tako, da pozabi vsega drugega ter se čuti srečnega, kakor dojenček v materinem naročaji. Šola mu postane prijeten, domač prostor. To jasno oko, ta zadovoljni smehljaj, ki mahoma prošine nedolžni obrazek, vse nam spričuje óno srečo, in tedaj pridejo človeku v misel besede iz znane pesmi:

„Dass Gott dich erhalte
So schön und rein und hold!“

Pisava je v vsem berilu dosledna; le na dveh krajih menda nahajaš dvojni padeževi obliki. Jezik je gladko-tekoč, lahko umljiv in vsi sestavki otroškemu duhu jako primerno spisani. Bere se prav domače, a vendar se čuje povsod lepota, krepost in milina našega jezika. Da se med male znaš ponižati, ter jih učeč lehkotno — dejal bi igraje — dovedeš na prihodnjo višjo stopinjo, to je umetnost, po kateri se ceni učiteljska sposobnost.

Da se učenec vadi prav naglašati, postavila sta pisatelja potrebna znamenja; in da zapazi takoj jedro nove tvarine, nahaja nove pojme debelo tiskane, in sicer — z ozirom na slovnico — vse le v prvem padeži.

Dostaviti hočem le še to, da je vsa tvarina obravnavana tako, da ji bode prav lahko sledilo „Drugo berilo in slovnica“, katero do sedaj ni našlo dovolj pripravljenih učencev. Vse je priprava za pouk v realijah, pa vendar ne bo mogel nikdo reči, da ni ta učna knjižica vsa v verskem duhu pisana. Prej bi jo kvalificiral za „versko-nravno, nego za nраво-versko“.

Drugi del obravnava slovnico v dvajsetih vajah. Vsak drugi teden bi nasledovalo nadaljevanje, ostalih šest tednov pa porabimo v ponavljanje. Vsaka šola bode lahko prebavila toliko tvarine, ako le ni prenapolnjena.

Vsa slovnica se naslanja na berila, zato je tudi berilo tako uravnano, da ji more služiti. Vidi se na vsaki strani, kako sta se pisatelja trudila, povedati vse v golih, razširjenih in — k večjemu — skrčenih stavkih; le tam, kjer ni bilo drugače mogoče, posluževala sta se zloženih.

Iz vzgledov izvajata pravilo (katero je povsod debelo tiskano) in temu sledi uporaba v nalogah, katere se zdelujejo le s pomočjo berila. Stoinšedemdeset nalog nam je na izbero; nič preveč! Ako nam bode časa primanjkovalo, izpustili bomo to ali óno prav lahko, ne da bi pouku kaj škodovali. Kako dobrodošla bode pa ta množica nalog, zlasti učiteljem, ki morajo skrbeti za posredni pouk! — Zahteva se od učenca le toliko, kolikor je v učenem črteži zaznamovanega. — Spregatev in sklanjatev mu jako zlajšujejo tabele. Tudi za vaje v spisji je skrbno, kolikor ta oddelek potrebuje.

Iz tega se vidi, da je slovnični oddelek ravno tako previdno in modro sestavljen, kakor berilo.

Smelo si torej upam trditi, da se ta učna knjiga lahko meri z vsako drugemu šolskemu oddelku namenjeno — bodisi tudi nemško. Ker je tudi zunanja oblika prav lična, tisk razločen in lep, papir močan, cena jako nizka, zato jo z ozirom na zgoraj navedene prednosti priporočam vsem slovenskim šolam, zlasti ónim na deželi, za katere je v prvi vrsti pisana. (Koliko vaj in katere bomo vsled pomanjkanja časa izpustili, to nas bodeta učila premišljevanje in izkušnja). Prepričan sem, da bode s prihodnjim šolskim letom že v vseh ljudskih šolah v rabi, kajti, v resnici dobra knjiga si hitro pridobiva prijateljev. Učitelj.

IX.

Leopold Volkmer,

veseli pesnik Slovenskih goric. *1741. + 1816. Objavil in založil dr. Jožef Pajek. Ponatis iz „Popotnika“. Natisnila Leonova, pozneje tiskarna sv. Cirila. V Mariboru 1885. Vélika osmerka, str. 66 + 2. Cena 40 kr.

Slovenskemu slovstvu toli koristno pot, katero je nastopil marljivi književnik kranjski, g. prof. Marn, pred mnogimi leti s svojim „Jezičnikom“, ubral je sedaj prav vspešno tudi štajerski, Slovencem že po drugih literarno- in kulturno-zgodovinskih spisih znani pisatelj dr. Jožef Pajek v Mariboru. Ravno kar namreč je objavil v gori navedeni, iz „Popotnika“ ponatisnjeni knjižici dela štajerskega, sedanjemu rodu bolj po imeni kot po svojem delovanji poznatega pevca Leopolda Volkmerja. Ta mož je bil prvi in tudi jedini, ki je v žalostni „ponemčevalni dobi“ deloval med štajerskimi Slovenci v narodnem duhu ter izobraževal rojake svoje ne le kot propovednik in šolnik, marveč tudi kot pesnik. Res, da njegovi

umotvori niso prosti nemškega duha, akopram se je mož dokaj trudil, peti kolikor možno v narodnem duhu, res tudi, da jim poleg obilnega zdravega humorja češče nedostaje pesniškega poléta in vznosa in da so pisani v pogrešnem jeziku in pravopisu; a z druge strani gre Volkmerju ta za sluga, da je s svojim na pol narodnim pesnikovanjem oživil ljubezen do pesništva sploh ter tako pripomogel, da se je ohranilo i narodno pesništvo v sicer že precej ponemčenih Slovenskih goricah na levem bregu Drave. Vrhu tega odlikujejo zlog njegovega narečja mnogotere znamenite jezikovne posebnosti, ki so prava slast učenim jezikoslovcem, zlasti leksikografom. Zato pozdravljamo to delce z veliko radostjo in s trdnim prepričanjem, da bodo védeli zánje prihodni književni zgodovinarji slovenski trudoljubivemu g. izdajatelju zasluženó hvalo. Jednakih izdaj starejših in menj znanih pisateljev slovenskih s pridejanimi životopisnimi in književnimi opazkami živo pogrešamo v našem slovstvu; to so pravi temeljni kamni, brez katerih se ne bode nikdar dala spisati popolna, na vse strani zadovoljujoča književna zgodovina slovenska.

Knjižica ima na čelu za geslom predgovor, v katerem g. izdajatelj pripoveduje, da je hotel s tem delcem „omladiti spomin starega častitega pevca Volkmerja,“ ob enem pa tudi „svojim rojakom ustreči s kratkočasnim in koristnim berilom, ki nehoté čitatelju smeh v lice privabi, pa tudi resne misli in čute vzbuja.“ Kdor je spis le površno prečital, pritrdil mi bode, da se je g. profesorju izvrstno posrečilo doseči dvojni ta namen. Posebno hvalo pa mu izrekamo na tem, da nam pesnikovega, če tudi sem ter tam dokaj pohabljenega jezika ni popravljaj, niti mu s tem popačil prvotnega značaja; to je prednost, s katero se žalibog ne morejo ponašati marsikateri novejši izdajatelji klasikov slovenskih, ki mislijo, da morajo prenašati jezik starih piscev tako, kakor prenašajo „modistke“ staro šaro. Za predgovorom podaje nam knjižica v treh delih: I. Volkmerjev životopis (str. 5—8) ali bolje povedano precejšnje število dodatkov in popravkov k že znanemu životopisu Volkmerjevemu, ki ga je objavil A. M. Slomšek v Drobtnicah (VIII. l. str. 107—126; prim. Lendovšek, Slomšk. „Zbrani spisi“, III., str. 85—114). — Za „životopisom“ sledi II. „Književno blago Volkmerjevo, uvrščeno po onem redu, v katerem je nastalo“ (str. 8—13) in III. (od str. 13—66) Volkmerjeve basni in pesni. Knjižici povišuje vrednost posebno to, da je pripisaval g. izdajatelj vsakemu Volkmerjevemu umotvoru vir, iz katerega ga je zajel (zajemal je namreč tudi iz še nenatisnenih rokopisov), da je dalje povédal, odkod je dobil Volkmer sam dotično snov, koga je posnemal in kje so posamezni Volkmerjevi umotvori že natisnjeni ali vsaj prepisani. Pod črto

se nam poleg drugih potrebnih opazek tolmačijo menj znani izrazi, kar je vse hvale vredno. Obžalujemo le, da se g. profesorju ni posrečilo, v roke dobiti vseh Volkmerjevih spisov, ki bodo gotovo prej ali slej preminili, ako jih ne reši kmalu kaka usmiljena roka. Koncem knjižice stoji abecedno kazalo Volkmerjevih basnij in pesnij s pridejano stranjo, na kateri se nahajajo v ti izdaji; zadnja stran pa nam kaže tiskovne pogreške.

Jezik g. izdajatelja je gladek in skozi in skozi pravilen; želeli bi le, da bi se bil izognil nepotrebnih tujk, kakor farof, predga, pensioniran i. t. d. Kranjskemu ušesu menda tudi ne bo ugajalo, da piše g. pisatelj dosledno „njo“, tudi na mestih, kjer bi ne bilo potrebno. N. pr. „ko njo (knjigo) je čital, njo je pač tudi koj hitro za potrebe svojih rojakov predelal.“

Konečno toplo priporočamo to delce vsem prijateljem slovenskega slovstva.

Fr. Wiesthaler.

Slovenski glasnik.

Nove knjige slovenske. — Družba sv. Mohorja je za l. 1885. razposlala te knjige: 1. Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola. Spisal Matija Majar Ziljski. — 2. Zgodovina sv. katoliške cerkve za slovensko ljudstvo. II. zvezek. Spisal dr. Ivan Križanič. — 3. Življenje preblazene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa, IV. snopič. Popisal Janez Volčič. (Kratko poročilce o teh treh knjigah glej spodaj.) — 4. Slovenski pravnik. III. snopič. Spisal dr. Ivan Tavčar. — 5. Slovenske Večernice za poduk in kratek čas 39. zvezek, ki obseza te spise: „Dora.“ Povest, spisala Pavlina Pajkova. — „Pesmi“, zložil J. G-k. — „Prebivalci avstro-ogerske države po narodnosti in veri.“ Spisal Ivan Steklasa. — „Stalne zvezde ali nepremičnice.“ Spisal Jeronim Val. — „Nekoliko črtic o dragem kamenji ali o biserih.“ Spisal Ivan Šubic. — „Kratkočasnice“, zapisal M. Sl. i. t. d. — 6. Koledar za navadno leto 1886. prinaša poleg kalendarskih stvari še imenik vseh udov družbe sv. Mohorja, družbin oglasnik, semnje po slovenskih deželah in še naslednje spise: „Razgled po svetu“. Spisal F. H. — „Dneva ne pové nobena pratka“. Povest, spisala P. P. — „Ribica brez vode“, zložil S. M. P. — „Proti žganju.“ Spisal dr. J. Vošnjak. — „Kaj ljudje na naši zemlji jedo.“ Spisal Janko Pajk. — „Kako rastline zmrznejo in pozebejo.“ Spisal Janez Majciger. — „Zakaj peša kmetski stan?“ Spisal dr. J. Vošnjak. — „Lovske kvante.“ Nabral Fr. R. — „O zavarovanji užitka ali pokojnin.“ Spisal I. Hr. — „Pavola ali drevesna volna.“ Spisal A. K. — „Torbica za poduk in kratek čas.“ — „Smešnice.“ — „Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj.“ — Ta kratki pregled kaže, kako ogromna, a tudi kako raznovrstna je tvarina, katero družba letos podaja udom svojim. Pri taki množini vsakovrstnih spisov ne smemo in ne moremo zahtevati, da bi nam odbor podajal samó dovršene stvari, in res nahajamo med bogatim, čistim in trdim zrnjem tudi nekoliko plev. Zlasti pri leposlovnih spisih, v prvi vrsti pri pesmih in povestih, svetovali bi odboru nekoliko več izbirčnosti in nekoliko več zdravega ukusa. „Dora“